

УДК: 336.64
DOI: 10.36919/2312-7812.1.2022.88

*О.В. Пилип'як, О.В. Майор,
Ю.Г. Попович*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглянуто сутність фінансових ресурсів підприємства. Значну увагу приділено теоретичним аспектам формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Розглянуто чинники, які впливають на формування і використання фінансових ресурсів підприємства України в нестабільних умовах господарювання. Зокрема, наведено джерела формування фінансових ресурсів підприємства, що поділяються на внутрішні та зовнішні, а також представлено складові елементи механізму формування фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Виділено основні напрями використання фінансових ресурсів підприємства у сучасних умовах господарювання. Визначено, що на процес формування й використання фінансових ресурсів підприємства, впливають фактори внутрішнього та зовнішнього середовища. Зазначено, що фінансові ресурси, опосередковуючи виробничу діяльність господарюючого суб'єкта, забезпечують її безперерйність, що досягається переважно користуючись з синхронізації їх формування й ефективного використання.

Формування фінансових ресурсів з різних джерел дає можливість підприємству своєчасно інвестувати кошти в нові виробництва, забезпечувати розширення і технічне переозброєння діючих основних фондів, фінансувати наукові дослідження, розробки та їх впровадження. Тому роль фінансових ресурсів у діяльності підприємства надзвичайно важлива, оскільки вони дають змогу за короткий час перетворитися на будь-який інший вид ресурсів і забезпечити їх колообігу. У сучасних умовах господарювання та з урахуванням військового становища країни успіх господарської діяльності в цілому залежить від наявності у підприємства фінансових ресурсів.

Отже, чим ефективніше використання та управління фінансовими ресурсами, тим сильнішим є фундамент для подальшого розвитку та збільшення прибутку підприємства в сучасних умовах господарювання.

The article considers the essence of the financial resources of the enterprise. Considerable attention is paid to the theoretical aspects of the formation and use of financial resources of the enterprise. Factors affecting the formation and use of financial resources of Ukrainian enterprises in unstable economic conditions are considered. In particular, the sources of formation of financial resources of the enterprise, which are divided into internal and external, as well as the components of the mechanism of formation of financial resources of economic entities. The financial resources of the enterprise are an important link of the country's financial system.

The main directions of using the company's financial resources in modern business conditions are highlighted. It is determined that the process of formation and use of financial resources of the enterprise is influenced by factors of internal and external environment. It is noted that financial resources, mediating the production activity of the economic entity, ensure its continuity, which is achieved mainly due to the synchronization of their formation and effective use.

The formation of financial resources from various sources enables the enterprise to invest funds in new production in a timely manner, to ensure the expansion and technical rearmament of existing fixed assets, to finance scientific research, development and their implementation. Therefore, the role of financial resources in the activities of the enterprise is extremely important, because they

allow in a short time to turn into any other type of resources and ensure their circulation. In modern economic conditions and taking into account the military situation of the country, the success of economic activity as a whole mainly depends on the availability of financial resources available to the enterprise.

Therefore, the more effective the use and management of financial resources, the stronger is the foundation for the further development and increase of the company's profit in modern economic conditions.

Ключові слова: фінансові ресурси; джерела формування фінансових ресурсів, власні та залучені ресурси, управління фінансовими ресурсами, прибуток.

Keywords: financial resources; sources of financial resources formation; own and borrowed resources, management of financial resources, profit;.

Постановка проблеми. У фінансовій системі держави головною, визначальною її ланкою є фінанси підприємств, оскільки вони функціонують у сфері суспільного виробництва, в якій створюються матеріальні блага, валовий внутрішній продукт і національний дохід суспільства, а також формується основна частина фінансових ресурсів держави.

Не є секретом те, що формування та використання фінансових ресурсів підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Адже відомо, що ефективно розміщені фінансові ресурси підприємства є передумовою досягнення високих кінцевих результатів його господарської діяльності в цілому. І відповідно за допомогою фінансових ресурсів забезпечується поточна фінансово-господарська діяльність підприємства, відбувається модернізація основних фондів, здійснюються різні розрахунки з контрагентами й працівниками. Ефективні форми управління фінансовими ресурсами дозволяють підприємству отримувати додатковий прибуток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями щодо формування та ефективного використання фінансових ресурсів підприємства вивчались такими вченими: М.М. Бердар, О.С. Богма, О. Д. Василик, М.О. Кужелєв, І.А. Козачок, О.В. Курінна, Н.В. Нестеренко, В.М. Опарін, А.С. Павлова, Н.В. Погожа, Д. М. Ребріна, Н.О. Рибалко, М.В. Романовський, Н. С., Ситник, Н.М. Салманов, О.С. Філімоненков, Л.Ф. Чумак, В. Г. Яременко та ін.

Метою даної статті виступає дослідження сутності економічної категорії «фінансові ресурси», аналізі джерел формування фінансових ресурсів на підприємстві та пошуку шляхів поліпшення формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна продовжує своє героїчне протистояння російському вторгненню. Окрім безпосереднього фронту бойових дій, не менш важливим є фронт економічний. Адже війна коштує Україні мільярдів доларів, які необхідні для забезпечення оборони та підтримання нашої економіки. Налагодження роботи національного бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність.

На сучасному етапі розвитку економіки України фінансові ресурси як економічна категорія потребують глибшого дослідження та удосконалення управління ними на практиці. Підтвердженням цьому є збиткова діяльність багатьох підприємств, проблеми, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції у зв'язку з недостатністю капіталу для здійснення статутної діяльності ну і звичайно із воєнним станом який відбувається в нашій країні.

Фінансові ресурси підприємства є важливою ланкою фінансової системи країни. Фінансові ресурси підприємства — це сукупність власних грошових доходів і надходжень ззовні (залучені й позикові кошти), призначені для виконання фінансових зобов'язань організації, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних з розширенням виробництва [1, с. 14].

Адже відомо, що фінансові ресурси формуються у процесі створення підприємств і реалізації їх фінансових відносин при здійсненні фінансової діяльності. Це виявляється насамперед у формуванні статутного капіталу при створенні підприємств, а у процесі їх діяльності — у формуванні відповідних джерел грошових коштів. Відомим є те що джерела формування фінансових ресурсів різноманітні, вони залежать від форми власності, на основі якої створюється підприємство. При створенні державних підприємств фінансові ресурси формуються користуючись з бюджетних коштів, коштів вищих органів управління, інших аналогічних підприємств під час їх реорганізації тощо. При створенні колективних підприємств вони формуються внаслідок пайових внесків засновників, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб тощо. Склад і обсяги фінансових ресурсів залежать від виду та розміру підприємства, роду його діяльності, обсягів виробництва. При цьому обсяг фінансових ресурсів тісно пов'язаний з обсягом виробництва, ефективністю діяльності підприємства. Зі збільшенням обсягу виробництва і підвищенням ефективності діяльності підприємства збільшується обсяг власних фінансових ресурсів, і навпаки.

Отже, відповідно до джерел формування та належності виокремлюють: власні фінансові ресурси; позичені фінансові ресурси; залучені фінансові ресурси (рис. 1).

Власні фінансові ресурси — це грошові кошти, які належать засновникам та учасникам підприємства на правах власності та використовуються для формування його активів. Категорію «залучені фінансові ресурси» не можна ототожнювати з поняттям «позичені фінансові ресурси», всупереч їх спільну особливість — грошові кошти, які не належать підприємству. Адже позичені фінансові ресурси — це грошові кошти, які не належать підприємству й тимчасово використовуються в фінансово-господарській діяльності підприємства на умовах терміновості, зворотності та платності, натомість залучені фінансові ресурси — це грошові кошти, які не належать підприємству, але внаслідок дієвої системи розрахунків тимчасово знаходяться в його обороті, як правило, на безоплатній основі. [2, с. 36-37]

Рис.1. Види джерел формування фінансових ресурсів підприємства [2, с.37].

Достатній обсяг фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають стійкий фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність. Найважливішим завданням підприємств є пошук резервів збільшення власних фінансових ресурсів і найбільш ефективне їх використання з метою підвищення ефективності роботи підприємства загалом.

Характерний зміст фінансових ресурсів визначається наявністю певних ознак. По-перше, це фонди коштів акумуляційного характеру, що утворюються в результаті виробництва, розподілу та перерозподілу сукупного суспільного продукту й національного доходу. По-друге, це кінцеві прибутки, тобто кошти, призначені для обміну на товари. По-третє, це прибутки після реалізації товарів [3, с. 19].

Формування з різних джерел фінансових ресурсів дає можливість підприємству вчасно інвестувати кошти у нове виробництво, забезпечувати розширення й технічне

переозброєння дієвих основних засобів, фінансувати наукові дослідження, розробки та їх впровадження та ін. [4, с. 64].

На рівні підприємства виокремлюють внутрішні та зовнішні чинники формування і використання фінансових ресурсів (табл. 1). Усі нижче перераховані чинники мають вплив на формування та використання фінансових ресурсів через регулювання структури та потужності різноманітних фінансових джерел [5, с. 135 - 136].

Таблиця 1.

Чинники впливу на формування і використання фінансових ресурсів на підприємстві

Чинники впливу	
Зовнішні	Внутрішні
– стан економіки в цілому (враховуючи її стан під час ведення бойових дій)	– рівень досконалості фінансової структури підприємства
– стан розвитку фінансового ринку	– якість організації управління фінансовими ресурсами
– зміна правового поля	– оптимізація потоків сировини та готової продукції
– зміна політичного курсу влади	– вироблення оптимальної структури виробничого циклу
– зміна ціни на ресурси	– налагодження роботи з посередницькими організаціями
– інфляція	– вибір сегментів ринку згідно виробничих можливостей
	– визначення критеріїв цінової політики
	– аналіз існуючого ринку продукції
	– планування дистриб'юторської мережі, планування роботи з контрагентами та її узгодження з фінансовим планом підприємства
	– аналіз структури витрат та шляхів її оптимізації
	– загальна оцінка ефективності функціонування виробництва
	– характеристика персоналу згідно організаційної структури та фінансового плану підприємства

Внутрішні чинники — це несистематичні чинники, які пов'язані безпосередньо з діяльністю окремого підприємства, а зовнішні — це систематичні чинники, що не пов'язані безпосередньо з діяльністю підприємства, але впливають на неї. [5, с. 135 - 136]. Усі ці чинники мають вплив на формування фінансових ресурсів підприємства через регулювання структури та потужності різноманітних фінансових джерел.

Оптимізацію чинників формування фінансових ресурсів слід розглядати як головний компонент в ефективній діяльності підприємства. Від цього залежить його конкурентоспроможність, динамічний розвиток та стабільна діяльність. Для оптимізації фінансових ресурсів підприємства слід збільшити його фінансування, налагодити систему менеджменту, залучити досвідчених фахівців, та використовувати нові джерела фінансування, такі як лізинг, а також налагодити зв'язки зі споживачами продукції. Але потрібно для формування фінансових ресурсів залучати різні джерела, щоб забезпечити його розвиток. Проблема ефективного використання фінансових ресурсів завжди займає одне з головних місць поміж актуальних проблем економіки, бо вона викликає інтерес на різних рівнях управління підприємством — від власників підприємств до керівників держави. Ефективне використання коштів є основною з умов підвищення прибутковості. Керівники підприємств, для того, щоб зберегти підприємство та його розвиток повинні розробити систему заходів щодо вдосконалення формування та використання його коштів. Залежно від того, які цілі будуть поставати перед підприємством, будуть змінюватися і напрями використання його фінансових ресурсів. Отож, дотримуючись наведених рекомендацій щодо оптимізації та ефективного використання фінансових ресурсів підприємство зможе зберегти свою фінансову стійкість, платоспроможність, конкурентоспроможність та збереже стабільний рівень розвитку [6, с. 779-781].

Підприємство може здійснювати використання фінансових ресурсів за наступними напрямками: — платежі організаціям фінансово-банківської системи, обумовлені виконанням фінансових зобов'язань (податкові платежі до бюджету, страхові платежі, виплата відсотків за користування банківськими кредитами, погашення раніше отриманих позик тощо); — реінвестування пов'язане з розширенням та технічним оновленням виробництва, переходом на нові прогресивні технології, використання «ноу-хау»; — інвестування фінансових ресурсів у цінні папери інших суб'єктів господарювання: акції, облігації, які є об'єктом купівлі-продажу на ринку; — використання фінансових ресурсів на забезпечення потреб соціального характеру; — поточні витрати на виробництво і реалізацію (робот, послуг); — інвестування коштів у поповнення оборотних активів і поширення асортименту продукції, що виробляється; 30 — інвестування коштів у науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки й придбання нематеріальних активів; — створення резервів тощо [7, с. 49].

Основною метою управління фінансовими ресурсами на підприємстві є їх оптимізація, тобто процес вибору найкращих форм їхньої організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності.

Сукупність фінансових ресурсів, сформованих на рівні підприємства, визначає можливості: здійснення необхідних капітальних вкладень; збільшення оборотних

коштів; виконання фінансових зобов'язань; забезпечення потреб соціального характеру тощо. [8, с. 70-72].

Висновки. Надзвичайно важливою в сучасних умовах є роль фінансових ресурсів в діяльності підприємства, через те, що вони дозволяють перетворюватися в будь-який інший вид ресурсів й забезпечувати їхній колообіг в короткий термін.

Як відомо, що проблеми джерел фінансування підприємств притаманні кожному підприємству. Користуючись тільки власними фінансовими ресурсами, підприємство має досить високу фінансову стійкість, але цим підприємство перш за все скорочує темпи свого розвитку в майбутньому, не використовуючи додаткових джерел фінансування. Отож, при формуванні фінансових ресурсів підприємства потрібно врахувати велику кількість як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що впливають на його функціонування.

В сучасному економічному середовищі всі підприємства залежать від взаємовідносин зі своїми партнерами, попиту на продукцію, тенденцій розвитку галузі, економіки країни та інших незалежних від підприємства чинників. Крім цього, внутрішні фактори, які охоплюють стан основних засобів підприємства та рівень їх механізації, обмеженість виробничої потужності, рівень кваліфікації працюючих та інші, які враховують певні особливості при формуванні величини та структури фінансових ресурсів. Формування фінансових ресурсів із різних джерел надає можливість підприємству свідомо реагувати на зміни потреб ринку, розширювати асортимент своєї продукції та збільшувати масштаби виробництва. Під час формування ресурсів важливо дотримуватися оптимального співвідношення між джерелами формування за для забезпечення нормальної фінансової стійкості підприємства.

Зростання викликів і загроз, оптимізація джерел фінансових ресурсів вітчизняних підприємств має базуватися на критеріях достатності та оптимальності їх співвідношення залежно від особливостей галузі й конкретних умов господарювання, економічної доцільності їх залучення й ефективності використання. Для покращення фінансового стану підприємствам необхідно утримувати оптимальне співвідношення власного і позикового капіталу, яке забезпечило б мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Для цього підприємствам необхідно систематично, детально та в динаміці аналізувати свій фінансовий стан та залежно від того, які показники мають негативну тенденцію, приймати відповідні управлінські рішення

Беручи до уваги вище наведене, спроможність підприємства досягнути успіху на ринку залежить від ефективності використання його фінансових ресурсів. Ну і звісно те, що добре організоване управління є необхідною складовою для їх успішної роботи в умовах жорсткої ділової конкуренції. Підприємствам особливо важливо ефективно керувати своїми фінансовими ресурсами, вірно розподіляючи їх за видами діяльності та у часі.

Таким чином слід зазначити, що ефективність використання фінансових ресурсів впливає на фінансову стійкість підприємства, його ліквідність, платоспроможність, ділову активність і рентабельність. Тому ефективне використання й управління

фінансових ресурсів є фундаментом для фінансової стабільності підприємства і його подальшого розвитку та збільшення прибутку.

1. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 402с.; 2. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.; 3. *Kuzheliev M. O., Zherlitsyn D. M., Zhytar M. O.* Formalization Of Dynamic Relations Between Enterprise Financial Indicators. Independent Auditor. 2016. № 16 (II). P. 18–26; 4. *Чумак Л.Ф.* Фактори впливу на формування конкурентоспроможного потенціалу підприємств. Економіка і управління. 2013. № 1. С. 62-69; 5. *Бердар М. М.* Управління процесом формування та використання фінансових ресурсів на основі логістичного підходу. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 5. С.133–138; 6. *Бражнік Л.* Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. Економіка і суспільство. 2018. № 14. С. 778–783; 7. *Чупіс А., Корецький М., Кашенко О. та ін.* Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: наук.-метод. вид. Суми: Довкілля, 2001. 404с.; 8. *Нестеренко Н.В., Ребріна Д. М.* Шляхи вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства. «Вісник». 2011. № 3(16). С. 69-72; 9. *Курінна О. В.* Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка. 2013. Вип. 2. С. 140 - 148; 10. *Поддєрьогін А., Білик М., Буряк Л. та ін.* Фінанси підприємств: підручник / за ред.: А. Поддєрьогіна. 7-ме вид. Київ: КНЕУ, 2008. 552 с.; 11. *Лондар С.Л. Терещенко О.О.* Фінанси: навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2009. 384 с.

1. *Sytnyk, N. S., Smolins'ka, S.D., Yasinovs'ka, I.F.* (2020) *Finansy pidpriemstv: navchal'nyj posibnyk* [Enterprise finance], LNU imeni Ivana Franka, L'viv, Ukraine; 2. *Anilovs'koyi, H. YA., Vysots'koyi, I. B.* (2018) *Finansy pidpriemstv: navchal'nyj posibnyk* [Enterprise finance], L'viv: L'vDUVS, Ukraine; 3. *Kuzheliev, M. O., Zherlitsyn, D. M., Zhytar, M. O.* (2016) «Formalization of dynamic relations between enterprise financial indicators», Independent Auditor. vol. 16 (II), pp. 18–26; 4. *Chumak, L.F.* (2013), «Factors influencing the formation of the competitive potential of enterprises», *Ekonomyka upravlenye*, vol. 1, pp.62-69; 5. *Berdar, M. M.* (2008), «Management of the process of formation and use of financial resources based on the logistic approach», *Actual problems of the economy*, vol. 5, pp.133-138; 6. *Brazhnik, L.* (2018), «Financial resources of the enterprise: their formation and use», *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 14, pp. 778–783; 7. *Chupis, A. Koretskyi, M. and Kashenko, O.* (2001), *Otsinka, analiz, planuvannia finansovoho stanovyscha pidpriemstva: naukovy-metodychne vydannia* [Assessment, analysis, planning of the financial situation of the enterprise], *Dovkillia*, Sumy, Ukraine; 8. *Nesterenko, N.V., Rebrina, D.M.* (2011) «Ways to improve the management of the company's financial resources», *Visnyk*. no 3(16), pp. 69-72; 9. *Kurinna, O. V.* (2013), «Theoretical aspects of the formation and use of financial resources of the enterprise», *Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Management. Series: Economy.* – no 2(16), pp.140-148; 10. *Poddyer`ogin, A.M. Bily`k, M.D., Buryak, L.D. ta in* (2008), *Finansy` pidpry`yemstv* [Enterprise finance], 7rd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine; 11. *Londar, S.L. Tereshhenko, O.O.* (2009) *Finansy: navchal`ny`j posibny`k* [Finance], *Nova Kny`ga*, Vinny`cya, Ukraine.